ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Боғот тумани

2024 йил 13 ноябрь

Судъя: Э.Розумбетов

Боғот туманлараро иқтисодий суди судьяси Э.Розумбетов раислигида, суд ёрдамчиси У.Зариповнинг котиблигида, Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши "O`RINBOY DARG`A" фермер ҳўжалиги манфаатини кўзлаб жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан 375 819 452 сўм асосий қарз ва 187 909 726 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича ишни Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши вакили А.Самандаров (2024 йил 12 ноябрь кунги № 389-сонли ишончнома асосида) ва даъвогар О.Отожанов (фермер ҳўжалик раҳбари) иштирокида Боғот туманлараро иқтисодий суди биносида очиқ суд мажлиси муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

"O`RINBOY DARG`A" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ва "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида 2023 йил 20 январда 76-сонли пахта хом-ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.1-бандига кўра, "Хўжалик" ўзининг 2023 йил учун "Агротехнологик харитаси" (бизнес режаси)га асосан 36 гектар ер майдонидан Хоразм-150 навли, 111,4 тонна пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га етказиб бериши, "Буюртмачи" эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шартноманинг 4.1-бандига кўра, "Хўжалик" томонидан "Буюртмачи" га етказиб бериладиган пахта хом-ашёсининг ўртача харид нархи 1 (бир) тоннаси учун 8 300 000 сўмни ташкил қилади.

Шунингдек, шартноманинг 4.5-бандига кўра, "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом-ашёси қийматининг якуний хисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми ҳосил йилининг 31 декабрь санасига қадар, уруғлик пахтанинг 1-босқичда топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи микдорида уруғчилик хўжаликларига пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га топширган вақтда тўловлар амалга оширилади.

Шартноманинг 4.6-бандида эса, махсулотни транспортда ташиш ва тушириш харажатлари "Буюртмачи" хисобидан ҳақиқий вазн бўйича ва бутун масофа учун ҳосил йилининг 31 декабрига қадар амалга оширилади.

Даъвогар томонидан жавобгарга жами 608 319 452 сўмлик махсулот берилган бўлсада, жавобгар томонидан жами 232 500 000 сўм ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, 375 819 452 сўм қарздорлик юзага келган.

Низони ўзаро ҳал этиш чораси сифатида даъвогар томонидан юборилган талабнома жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган.

Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) даъвогар манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан 375 819 452 сўм асосий қарз ва 187 909 726 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд мухокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда хабардор қилинган жавобгар суд мажлисида вакили иштирокини таъминламади.

Суд Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг (бундан буён матнда ИПК деб юритилади) 127, 128 ва 170-моддалари талабига кўра, ишни жавобгарнинг иштирокисиз кўриш мумкин деб хисоблайди.

Суд мажлисида иштирок этган кенгаш вакили тушунтириш бериб, даъво талабларини қуллаб-қувватлаб, даъвони қаноатлантиришни суради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили тушунтириш бериб, даъво талабларини кўллаб-қувватлаб, даъвони қаноатлантиришни сўради.

Суд, иш хужжатларни ўрганиб, ишда иштирок этувчи шахслар вакилининг тушунтиришларини тинглаб, иш хужжатларини инобатга олиб, куйидаги асосларга кўра даъвони кисман каноатлантиришни, даъво талабининг колган кисмини каноатлантиришни рад килишни ва ишни кўриш билан боғлик суд харажатларини жавобгар зиммасига юклашни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 16-моддасига асосан ушбу Конституциянинг бирорта қоидаси Ўзбекистон Республикасининг хуқуқ ва манфаатларига, ушбу Конституциянинг биринчи бўлимида назарда тутилган асосий принцип ва нормаларга зарар етказадиган тарзда талқин этилиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари ва бошқа норматив-хуқуқий хужжатлари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси асосида ва уни ижро этиш юзасидан қабул қилинади. Бирорта қонун ёки бошқа норматив-хуқуқий хужжат Конституциянинг принцип ва нормаларига зид бўлиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун хужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошқа талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Ушбу Кодекснинг 465-моддасига асосан контрактация шартномасига мувофик кишлок хужалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хужалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни

қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Кодекснинг 466-моддасида эса, қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи ўстирилган (ишлаб чиқарилган) қишлоқ хўжалиги махсулотини тайёрловчига контрактация шартномасида назарда тутилган миқдор ва ассортиментда топшириши шарт.

Агар махсулот етиштирувчи ушбу модданинг биринчи кисмида курсатилган мажбуриятларини бажармаганлиги окибатида кишлок хужалиги махсулоти контрактация шартномасида назарда тутилган микдор ва ассортиментда олинмаслиги олдиндан маълум булиб колса, тайёрловчи шартномани бекор килишни ёки ўзгартиришни ва зарарни коплашни талаб килишга хакли.

Иш хужжатларидан кўринишича, тарафлар ўртасида тузилган шартномага асосан даъвогар томонидан жавобгарга 608 319 452 сўмлик махсулот берилган бўлсада, жавобгар томонидан жами 232 500 000 сўм ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, 375 819 452 сўм қарздорлик юзага келган. Етказиб берилган махсулот жавобгар томонидан қабул қилинганлиги 18.08.2023 йилдаги 28-сонли, 03.01.2024 йилдаги 15-сонли, 16.11.2023 йилдаги 64-сонли, 01.12.2023 йилдаги 80-сонли, 31.10.2023 30.09.2023 йилдаги 7-сонли электрон тарзда тасдиқланган хисобварақ-фактуралар ва тарафлар ўртасида 12.11.2024 йилда тузилган далолатнома билан тасдикланади.

Мазкур ҳолатда суд, жавобгардан даъвогар фойдасига 375 819 452 сўм асосий қарздорликни ундиришни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўзининг даъво талабида жавобгардан тўлов кечиктирилганлиги учун 187 909 726 сўм пеня ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Фукаролик кодексининг 260, 262-моддасига кўра, конун хужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган такдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади. Неустойка тўгрисидаги келишув ёзма шаклда тузилиши керак.

Шартноманинг 5.4-бандида, мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган (юклаб жўнатилган) пахта хом-ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "Буюртмачи" "Хўжалик" ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлайди.

Мазкур холатда жавобгар томонидан даъвогар фойдасига 2023 йил 31 декабргача асосий қарздорлик тўлик тўланиши лозим эди. Яъни, 2023 йил 31 декабрь холатига жавобгарнинг даъвогар олдидаги қарздорлиги 375 819 452 сўмни ташкил қилган ва даъвогар пеняни ушбу қарздорлик суммасидан тўгри хисоблаган.

Бирок, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўғрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли

қарорининг 4-бандига асосан ФКнинг 326-моддасига мувофиқ суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 326-моддасига мувофик, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий ахволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли.

Шунга кўра, суд даъво талабидаги кечиктирилган тўловлар учун хисобланган пеня ундириш талабини кўриб чикиб, жавобгар томонидан мажбуриятлар бажарилиши даражасини инобатга олиб, пеня суммасини камайтириб, жавобгардан 70 000 000 сўм пеня ундиришни, пенянинг колган кисмини каноатлантиришни рад килишни лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи хар бир шахс ўз талаблари ва этирозларига асос қилиб келтираётган холатларни исботлаши керак.

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг каноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бироқ унинг миқдори қонунчиликда белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд ҳаражатларининг камайтирилиши ҳисобга олинмаган ҳолда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан ҳолда, суд ҳаражатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

Қайд этилганларга кўра, суд даъвогарнинг даъво талабларини қисман қаноатлантириб, жавобгар ҳисобидан даъвогар фойдасига 375 819 452 сўм асосий қарз ва 70 000 000 сўм пеня ундиришни, жавобгардан республика бюджетига 11 274 583,56 сўм давлат божи ундиришни лозим деб топади.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 66, 68, 113, 118, 128, 129, 170, 176-179, 186-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Даъвогарнинг даъвоси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар "O`RINBOY DARG`A" фермер хўжалиги фойдасига 375 819 452 сўм асосий қарз ва 70 000 000 сўм пеня ундирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан Тупроққалъа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фойдасига олдиндан тўланган 37 500 сўм почта харажати ундирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан Республика бюджети фойдасига 11 274 583,56 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақаси берилсин.

Мазкур ҳал қилув қарори устидан Хоразм вилоят судининг иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига шу суд орқали бир ой ичида апелляция тартибида, ҳал қилув қарори қонуний кучга кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация тартибида шикоят бериш (протест келтириш) мумкин.

Судья

Э.Розумбетов

